

Túltekinthet Mátyás a megmaradt hazán:
Konokul magaslik Kolozsvár Főterén,
Magabiztos, erős, akár a bölcs remény –
S késő századoknak hódolását várván
Túlnő szennyes idők ármánykodó árján.

*Kolozsvár—Marosvásárhely, 1918. december 7-én
(1998. 5.)*

JOHN LUKÁCS

Félelem és gyűlölet

(Részlet)

[...] Figyelemre méltó a felvételeken Hruscsovnak és kollégáinak görcsössége, nyilvánvaló habozásuk, amely mind a kommunizmus fatális korlátoltságának tulajdonítható. A szovjet kormány nem tolerálhatta egy antikommunista nemzeti kormány létesülését az orosz birodalom érdekövezetében. De kire támaszkodhatott? A Kreml-beli szupertitkos beszélgetések gyakori témája volt a magyarországi „elvtársak” és a csúcskommunisták kisebb-nagyobb érdeme, illetve érdemtelenége. Hruscsov és társai pontosan tudták, hogy a helybeliek népszerűtlenek, de ugyanakkor féltek más személyt felhasználni: egy elvtársat találni és azt sikeresen megbízhatóvá nevelni – ez volt egyetlen lehetőségük. Ezek az aggodalmak és félelmek magyarázzák azt a furcsa döntést, hogy a jugoszláv Tito támogatását kérték. Hruscsov egy kis repülőgéppel titokban átbukdácsolt a kelet-európai éjszakán, hogy meglátogassa Titót, akit Sztálin hét évvel azelőtt kiközösített a nemzetközi kommunista szervezetből. (Hruscsov akkoriban békült ki vele.) Tito beleegyezését kérte a küszöbön álló, a magyar forradalmat megsemmisítő orosz hadjáratához és Kádár Jánosnak a „munkás–paraszt kormány” vezetőjeként való beiktatásához. A megbeszélés, valamint annak egyenes és ronda következményei folytán (a jugoszlávok kiadták a náluk menedékkjogot szerzett magyar kommunista vezetőket) Tito is ugyanolyan rossz színben tűnik fel, mint Hruscsov. Csakhogy nem is ez a lényeg, hanem a kommunista vezetők *félelme*.

Ez döntő elem. A totalitárius kormányok esetében a brutalitás természetes jelenség: gyakran valamely valóságos vagy képzelt sérelem és félelem reakciója. 1944-ben Hitler Harmadik Birodalma elfoglalta Magyarországot – szövetségesét és úgynevezett csatlósát –, tudva azt, hogy bizonyos magyar vezetők a Német Birodalommal kötött végzetes szövetségből való kiugrást szeretnék megvalósítani, és ennek érdekében már bizonytalan lépéseket is tettek. 1956-ban Hruscsov és Szovjet-Oroszország nem engedte meg Magyarországnak, hogy a kommunista rendszerből kilépjen. A két brutális közbelépés közötti különbség jelentős. A németek és helyi szövetségeseik nem féltek. Az oroszok és szövetségeseik viszont rettegtek. (Vagy el tudja-e valaki képzelni Hitlert, amint éjszaka repülőre ül, hogy Mussolini vagy Antonescu beleegyezését kérje egy már elhatározott brutális döntéséhez? Még akkor sem, amikor birodalmát minden fronton az ellenség nagyszámú csapata ostromolta. Ami a Szovjetunió esetében 1956-ban nem állt fenn.)

Hruscsov természetesen nem Hitler, és az oroszok sem németek, ráadásul az 1956-os események nem 1944-ben történtek. Ez az egyik alapvető különbség a szélsőjobb- és a szélsőbaloldal között. A gyűlölet mozgatja az elsőt, a félelem az utóbbit. [...]

(1998. 10.)